

ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**THE ROLE OF SYNONYMS IN TRANSLATION AND CRITERIA FOR THEIR SELECTION****Maftuna Shermatovna Omonova***Alfraganus University**Tashkent, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: Translation, synonyms, context, stylistic consistency, language register, cultural context, translator's skill.

Received: 23.10.25**Accepted:** 24.10.25**Published:** 25.10.25

Abstract: This article analyzes the role of synonyms in translation and the criteria for their selection. In the translation process, synonyms serve as an important tool for ensuring the naturalness, semantic accuracy, and stylistic consistency of the text. The article discusses the linguistic features of synonyms and their selection based on context, style, and cultural differences. It also addresses common errors in synonym selection and ways to avoid them.

TARJIMADA SINONIMLARNING ROLI VA ULARNING TANLANISH MEZONLARI**Maftuna Shermatovna Omonova***Alfraganus University**Toshkent, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so'zlar: Tarjima, sinonimlar, kontekst, stilistik uyg'unlik, til registri, madaniy kontekst, tarjimonlik mahorati.

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarjimada sinonimlarning roli va ularning tanlanish mezonlari tahlil qilingan. Tarjima jarayonida sinonimlar matnning tabiiyligi, ma'no aniqligi va stilistik uyg'unligini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Maqolada sinonimlarning lingvistik xususiyatlari, kontekst, uslub va madaniy farqlar asosida tanlanishi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, noto'g'ri sinonim tanlash xatolari va ularning oldini olish yo'llari haqida ham fikr yuritilgan.

РОЛЬ СИНОНИМОВ В ПЕРЕВОДЕ И КРИТЕРИИ ИХ ВЫБОРА**Мафтуна Шерматовна Омонова***Университет Альфраганус**Ташкент, Узбекистан*

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Перевод, синонимы, контекст, стилистическая согласованность, языковой регистр, культурный контекст, мастерство переводчика.	Аннотация: В данной статье рассматривается роль синонимов в переводе и критерии их выбора. В процессе перевода синонимы являются важным инструментом для обеспечения естественности, точности смысла и стилистической согласованности текста. В статье анализируются лингвистические особенности синонимов и их выбор с учётом контекста, стиля и культурных различий. Также обсуждаются распространённые ошибки при выборе синонимов и методы их предотвращения.
--	--

Kirish. Tarjima – bu ikki yoki undan ortiq til o‘rtasida ma’no, mazmun, uslub va emotsional ohangni iloji boricha sodiq holda yetkazish jarayonidir. Bu jarayonda tarjimon faqat lug‘aviy tenglikni emas, balki matnning ichki mohiyati, uslubiy xususiyatlari va madaniy konnotatsiyalarini ham hisobga olishi kerak. Ayniqsa, sinonimlar tarjimada juda katta ahamiyatga ega bo‘lib, ular til boyligini ta’minlaydi, matnning tabiiyligini saqlaydi va ma’no nozikliklarini aniq ifodalash imkonini beradi.

Har bir til o‘zining boy sinonimlar tizimiga ega. Sinonimlar bir-biriga yaqin yoki o‘xshash ma’noga ega bo‘lgan, lekin fonetik, stilistik yoki emotsional jihatdan farqlanuvchi so‘zlardir. Tarjimada ular matn mazmunini buzmasdan o‘zbek tilining uslubiy boyliklaridan unumli foydalanishga imkon yaratadi. Ushbu maqolada sinonimlarning tarjimadagi funksional roli, ularni tanlash mezonlari va tarjimon duch keladigan asosiy muammolar tahlil qilinadi.

Sinonim tushunchasi va ularning lingvistik xususiyatlari

Sinonimlar – bu bir xil yoki yaqin ma’noga ega bo‘lgan, biroq talaffuzi va yozilishi turlicha bo‘lgan leksik birliklardir. Ular semantik jihatdan o‘xshash bo‘lsa-da, har doim ham o‘zaro to‘liq almashtirilavermaydi. Sinonimlar ko‘pincha:

- Ma’no darajasida farqlanadi: yaqin, lekin har xil vaziyatlarda qo‘llaniladi.
- Stilistik jihatdan farqlanadi: biri rasmiy, biri og‘zaki tilda ishlatiladi.
- Emotsional yuklamasi turlicha bo‘ladi: biri neytral, biri hissiy kuchga ega.

Masalan:

- “Yozmoq” – “bitmoq” – “yozib qo‘ymoq”
- “Go‘zal” – “chiroyli” – “ko‘rkam”

Tarjimada sinonimlar yordamida so‘z tanlovi aniqroq, stilistik jihatdan mosroq bo‘lishi mumkin. Tarjimon so‘zning faqat lug‘aviy ma’nosini emas, balki uning qo‘llanish doirasi va ohangini ham chuqur anglashga harakat qilishi zarur.

Tarjimada sinonimlarning o‘rni va funksiyasi

Tarjima amaliyotida sinonimlar quyidagi asosiy funksiyalarni bajaradi:

a) Ma’noni aniqlashtirish

Ba’zida asl tildagi so‘zga o‘zbek tilida bir nechta sinonim mavjud bo‘ladi. Tarjimon eng to‘g‘ri va aniq ma’noni yetkazish uchun kontekstga eng mos sinonimni tanlaydi.

Misol:

- Inglizcha: “He was exhausted.”
- O‘zbekcha tarjimalar: “U charchagan edi.” yoki “U holdan toygan edi.”

Ikkinchi variant kuchli charchoqni yaxshiroq ifodalaydi.

b) Uslubiy sodiqlik

Muallif uslubini saqlab qolish uchun sinonimlar muhim vositadir. Tarjimon asarning badiiy yoki ilmiy uslubiga mos so‘zlarni tanlashi lozim.

c) Til boyligini saqlash

Tarjimada bir xil so‘zlarni takrorlamaslik uchun sinonimlar ishlatiladi. Bu matnni yanada boy va o‘qishli qiladi.

d) Madaniy moslik

Ba’zan so‘zlar ikki tilda turlicha madaniy tushunchalarni ifodalaydi. Sinonim tanlash orqali tarjimon madaniy yaqinlikka erishishi mumkin.

Sinonim tanlash mezonlari

Tarjimada sinonim tanlash – ijodiy va ehtiyotkorlikni talab qiladigan jarayon. Quyidagi omillar inobatga olinishi kerak:

a) Kontekst

So‘zning ma’nosi atrofidagi gaplarga bog‘liq. Har bir sinonim har doim ham o‘rnini bosavermaydi. Shuning uchun kontekst asosida mos so‘z tanlanadi.

Misol:

- “Bright” – “yorqin” / “ziyrak”

oBright color – yorqin rang

oBright student – ziyrak talaba

b) Stilistik muvofiqlik

Tarjimon matnning uslubiy talablariga mos sinonim tanlashi zarur. Rasmiy matnga norasmiy sinonim, badiiy asarga texnik so‘z mos kelmasligi mumkin.

c) Emotsional yuklama

Ba’zi sinonimlar emotsional bo‘lsa, boshqalari neytral bo‘ladi. Matndagi hissiy holatga qarab tanlov qilinadi.

d) Til registri

Yozma va og‘zaki, rasmiy va norasmiy tilda sinonimlar farqlanadi.

Misol:

- “O‘ldi” (oddiy)
- “Vafot etdi” (rasmiy, diniy)
- “Jon berdi” (badiiy)

Sinonim tanlashdagi xatolar va ularni oldini olish

Tarjimada noto‘g‘ri sinonim tanlovi quyidagi muammolarga olib keladi:

- Ma‘no buzilishi – noto‘g‘ri so‘z tanlansa, asl ma‘no yo‘qoladi.
- Uslubiy nomuvofiqlik – rasmiy matnda norasmiy so‘z ishlatiladi.
- Sun‘iylik – matn tabiiy chiqmaydi, tarjima ekanligi sezilib qoladi.
- Madaniy noaniqlik – sinonim boshqa madaniy konnotatsiyani bildiradi.

Oldini olish yo‘llari:

- Kontekstni chuqur tahlil qilish
- Lug‘atlardan to‘g‘ri foydalanish (jumladan, sinonimik lug‘at)
- Ma‘no, uslub va konnotatsiyalarni solishtirish
- Matnni qayta ko‘rib chiqish va tahrir qilish

Xulosa. Tarjimada sinonimlarning roli juda katta va muhimdir. Ular nafaqat matnning lug‘aviy ma‘nosini aniqlik bilan yetkazishga yordam beradi, balki tarjima qilingan matnning uslubiy, emotsional va madaniy qirralarini ham to‘liq ifodalash imkonini yaratadi. Har bir tilning o‘ziga xos sinonim tizimi mavjud bo‘lib, ular so‘zlarning ma‘no darajasi, uslubiy xususiyatlari va madaniy kontekstiga qarab farqlanadi. Shu sababli, tarjimon sinonimlarni tanlashda faqat lug‘aviy ma‘noga emas, balki har bir sinonimning o‘ziga xos stilistik, emotsional va madaniy yuklamasini ham chuqur o‘rganishi va hisobga olishi zarur.

To‘g‘ri tanlangan sinonimlar tarjimaning tabiiyligini oshiradi, matnni o‘quvchi uchun qiziqarli va oson tushunarli qiladi, shuningdek, original matnning uslubiy va badiiy xususiyatlarini saqlashga yordam beradi. Tarjima jarayonida sinonimlarni noto‘g‘ri tanlash esa matnning mazmunini noto‘g‘ri aks ettirishga, uslubiy nomuvofiqlikka va o‘quvchi uchun tushunarsiz yoki sun‘iy ko‘rinishga olib kelishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). Comparative Stylistics of French and English.
2. Baker, M. (1992). In Other Words: A Coursebook on Translation.
3. Komilov N. (2008). Tilshunoslikka kirish. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
4. Jo‘rayev N. (2015). Tarjima nazariyasi asoslari. Toshkent: TDPU nashriyoti.

5. O'zbek tilining izohli lug'ati. (2016). O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti.